

O p o n e n t s k ý p o s u d o k
na habilitačnú prácu PaedDr. Márie Zahatňanskej, PhD.: „Tvorivosť v práci učiteľa.“

Na základe Menovacieho dekrétu zo dňa 7. 2. 2022, Č. j.: PF-OVV-2022/9-3:101100 podpísaného dekanom PF UKF doc. PaedDr. G. Pintes, PhD., v Nitre som vypracoval ďalej uvedený oponentský posudok. Posudok je štruktúrovaný podľa jednotlivých oblastí v zmysle odporúčaní PF UKF v Nitre.

Aktuálnosť zvolenej témy. Pri prečítaní témy habilitačnej práce určite nie je potrebné osobitné zamýšľanie sa nad tým či je alebo nie je aktuálna. Určite nebudem ďaleko od pravdy, keď napíšem, že tvorivosť – či už celkovo k edukácii, k učiteľovi alebo žiakovi – je takpovediac centrom rôznych úvah o škole a edukácii. Netreba pripomínať viaceré štúdie a výskumy, ktoré konštatujú, že tvorivosť, žiaľ, nie je v našich školách úplnou samozrejmosťou /vedome neuvádzam, napr. výsledky PISA/. V zmysle načrtnutého jednoznačne konštatujem, že habilitačná práca je svojim zameraním aktuálna.

Posúdenie empirickej časti práce vrátane formulácie cieľa. V zmysle štruktúry sa teraz zmienim k empirickej časti práce – s. 80 – 119. V tejto súvislosti považujem za potrebné uviesť, že podľa názvu práce „Tvorivosť v práci učiteľa“ čitateľ očakáva, napr. opis metód tvorivosti, ich využívanie v edukácii atď. Autorka sa však vo svojej empirickej časti zamerala na viaceé sebareflexívne ponímanie tvorivosti učiteľmi – čo si myslia o vlastnej tvorivosti, či a aké školenia absolvovali k tvorivosti, či vedia identifikovať vlastné problémy s tvorivosťou, či sú pripravení na uplatňovanie tvorivosti, či si myslia, že sú tvoriví a pod.. Z uvedených cieľov vychádzajú aj štyri hypotézy:

H 1: predpokladáme, že vedomosti učiteľov o tvorivosti budú nedostatočné vzhľadom na možnosti ich uplatnenia v edukačnej praxi;

H 2: predpokladáme, že nebudú rozdiely v dysfunkčnom chápaní tvorivosti medzi mladšími a staršími učiteľmi;

H 3: predpokladáme, že učelia prejavia vo vysokej miere (80% a viac) záujem o zvyšovanie svojej tvorivosti;

H 4: predpokladáme, že najviac prekážok v tvorivej práci budú respondenti lokalizovať do externality.

Zamyslenie sa nad formulovaním cieľov a následne hypotéz uvediem, že práca by si zasluhovala celkom iný názov. To je aj moja prvá otázka na habilitantku: Ako by zmenila - upravila názov svojej práce?

Odhladnuc od tejto poznámky uvediem, že autorka svojou empirickou časťou preukázala schopnosť tvorivo výskumne pracovať. Podarilo sa jej zistiť viacej zaujímavých názorov. Napr. väčšia tvorivosť žien v tvorivosti, nie veľké rozdiely v tvorivosti podľa dĺžky praxe, rozdiel medzi vedomosťami začínajúcich učiteľov a učiteľov s dlhšou praxou v prospech tvorivosti, väčšina učiteľov sa považuje za tvorivých, učelia chcú učiť tvorivejšie, záujem

učiteľov, najmä žien o vzdelávanie sa v oblasti tvorivosti, uvedenie príčin, resp. prekážok v rozvoji tvorivosti v reálnom edukačnom procese – ide o výsledky zamerané na názory učiteľov na tvorivosť z jednotlivých aspektov – potreba tvorivosti, potreba vzdelávania sa, prekážky tvorivosti.

Ďalšia časť jej empirického skúmania bola zameraná na zisťovanie indexu kreatívnej percepcie CPI - Creative Perception Index a použila aj List adjektív osobnosti - ACL - Adjectiv Check List. Týmto skúmaním autorka dospela k viacerým zaujímavým zisteniam. Viaceré z nich sú akoby protikladom toho ako ukázala vlastná sebareflexia. Napr. muži sú tvorivejší ako ženy, najtvorivejšou skupinou sú učitelia s praxou do 5 rokov, syndróm vyhorenia sa objavuje po 20 rokoch praxe, učitelia stredných škôl sú tvorivejší ako učitelia základných škôl, porovnanie ukázalo, že učitelia s prvkami tvorivosti prejavili vyšší záujem o vzdelávanie v tvorivosti ako učitelia netvoriví atď.

K empirickej časti poznamenám, že metodologicky je na požadovanej úrovni, dáva odpoveď na to čo si habilitantka stanovila. Interpretovanie zisteného je na primeranej úrovni, pravda, niektoré zistenia by si zasluhovali podrobnejší rozbor. Čitateľ však získa pohľad na vnímanie realizáciu a aj viaceré problémové aspekty očami učiteľov jednotlivých stupňov škôl.

Analýza, rozsah a úroveň dosiahnutých výsledkov. Touto časťou posudku nadväzujem na predchádzajúci bod a konštatujem: analýza, rozsah a úroveň dosiahnutých a interpretovaných výsledkov sú v súlade s tým čo si predsavzala autorka v empirickej časti. Nezdráham sa vyjadriť, že vo viacerých oblastiach sú zaujímavé a podnetné aj pre vzdelávanie budúcich učiteľov a učiteľov v ďalšom vzdelávaní. To na jednej strane, avšak na druhej strane, pripomínam a dávam na zamyslenie nasledovné /a to môže byť aj predmetom rozpravy v rámci obhajoby/:

- z výskumu uvedeného v habilitačnej práci viaceré pohľady nevyznievajú nejako negatívne alebo problémovo, realita je však niekedy kritickejšia, ba aj dosť kritická, neraz sa konštatuje, nedostatočná úroveň pripravenosti učiteľov na realizáciu tvorivosti, ale aj jej absencia v edukácii,

- naozaj je autorka toho názoru, že v tvorivosti učiteľov platí „priama úmera“ /EP/ medzi množstvom počtom školení, kurzov a rozvojom tvorivosti v edukácii? /H1, H3/,

- porovnávanie tvorivosti u žien a mužov – nesúvisí tento aspekt aj s feminizáciou školstva?,

- na str. 89 autorka píše o vysokej úrovni vedomostí začínajúcich učiteľov, na str. 111 konštatuje, resp. píše o najslabších vedomostiach učiteľov s praxou do 5 rokov – viem čo autorka chcela vyjadriť, ale treba to presne a jasne vymedziť, naštylizovať /vedomosti – versus prax H2/.

Uvedené je výber z mojich pohľadov na oblasť skúmania, resp. jeho interpretácie. Kladiem sebe a habilitantke dávam otázky na zamyslenie či namiesto toho čo skúmala sa nezamýšľala, napr. nad tým prečo je v školách málo tvorivosti /namiesto čo si myslia o svojej tvorivosti/, či školenia a kurzy tvorivosti „oslovujú a najmä čím“ účastníkov kurzov a školení /namiesto zisťovania či ich absolvovali/ a pod. Týmto poznámkami neznižujem snahu o vysvetlenie viacerých aspektov viažucich sa k tvorivosti. Na druhej strane však poznamenám,

vyššie načrtnutým by sme zistili viacej a viacej pomohli aj edukačnej praxi. Zistené výsledky by umožnili aj ďalšiu a konkrétnejšiu formuláciu niektorých odporúčaní, uvedených na str. 116 – 118.

Krátko poznamenám, že viaceré konštatovania autorky by si zasluhovali viac analýzy. Uvediem len jeden príklad. Na str. 74 autorka píše: „*Učítelia s praxou nad 25 rokov najčastejšie uvádzali, že v rozvíjaní tvorivosti na vyučovacích hodinách im bráni nízke odmeňovanie za ich tvorivú prácu a ak používajú metódy pre rozvíjanie tvorivosti žiakov, stretávajú sa často s problémami zo strany žiakov i vedenia školy, čo uviedlo až 50% respondentov.*“ Pýtam sa autorky je to naozaj tak? Skutočne uplatňovanie tvorivosti v práci učiteľa je závislé od odmien? Je teda naozaj vzťah medzi odmenou a metodikou práce učiteľa? Tiež zistenie, že 50 % učiteľov sa vyjadruje o tom, že vedenie školy im spôsobuje problémy – je mimoriadne „kruté“ a zasluhovalo by si naozaj podrobnejšiu analýzu a následne aj zodpovedajúcich odporúčaní. Najmä ak to dáme do vzťahu s konštatovaním – H4 – internalita versus externalita.

V tomto bode sa v krátkosti zmienim o kapitole 1. Považujem za správne, že autorka sa nezahľbila do témy práce „in medias res“, ale akcentuje viaceré stránky učiteľa /najmä podkapitola 1.1/. Na druhej strane mi štúdium kapitoly pripadá akoby sa v nej stratil vzťah učiteľ a tvorivosť. Napr. učiteľská profesia, typológie učiteľov ostali bez akéhosi akcentovania, resp. vysvetlenia vo vzťahu k tvorivosti.

Výsledky habilitačnej práce a jej prínosy pre vedu a prax. Hoci som vyššie v posudku uviedol niektoré moje poznámky na isté časti práce, neznamená to, že habilitačnú prácu „zatrucujem“. Tvorivosť v edukácii je oblasť, ktorej sa naša pedagogická teória a prax venuje už veľa rokov, žiaľ, nedarí sa nám ju v reálnej edukačnej práci „povýšiť na takú úroveň“, ktorá by garantovala lepšie edukačné výsledky žiakov. Ak mám vyjadriť v čom vníma prínos tejto habilitačnej práce potom uvediem: autorka vníma tvorivosť ako istú skutočnosť, ktorá sa prejavuje nielen v konkrétnych metódach a formách práce učiteľa. ale aj v jeho celkovej osobnosti a v mnohých komponentoch pôsobiacich na jeho prácu. Tomuto sa venuje v 1. a 2. kapitole svojej habilitačnej práce, aj keď, a to som uviedol vyššie, niektoré aspekty mohli byť akosi viac prepojené so zámerom práce.

Prínos vnímam aj v tom, že habilitantka výskumom zistila mnohé postoje sebareflexívnych prístupov učiteľov k tvorivosti. Bez kritického podtextu poznamenám, že zo zistených výsledkov mohla viac vyťažiť pre kvalitatívnu analýzu. Zastávam však názor, že habilitačná práca spĺňa požiadavky a prináša viacej podnetov pre rozvíjanie prístupov k rozvíjaniu tvorivosti učiteľov.

Formálna úroveň práce. Habilitačná práca je na výbornej formálnej úrovni, bez nedostatkov.

Vyjadrenie oponenta k overeniu miery originality habilitačnej práce. Protokol „Miera kontroly originality“ vykazuje údaj 60.95 %. Na základe zistených informácií o uvedenom výsledku považujem za potrebné uviesť, že uvedené % je vysoké z dôvodu istých technických aspektov. Práca bola predložená už v minulom roku, ale z viacerých príčin bola „stiahnutá z habilitačného procesu“. Po odstránení nedostatkov bola opätovne vložená do

systému. Z uvedeného dôvodu je vysoké %, avšak v zásade ide o práce samotnej autorky. Uvedené % nemá vplyv na moje celkové hodnotenie a vnímanie práce.

Pripomienky a otázky k obhajobe.

- Myslí si autorka, že práci by prospela zmena – úprava názvu práce?
- V 1. kapitole autorka uvádza viaceré požiadavky na učiteľa, typológie a kompetencie – ak by mala vybrať, ktorú typológiu a kompetenciu považuje za vhodnú pre rozvoj tvorivosti žiakov?
 - Neuvažovala autorka nad tým, že niektoré jej zistenia by si zasluhovali naozaj hlbšiu analýzu, vysvetlenie, zdôvodnenie?
 - Ako si autorka predstavuje teoretickú databázu prepojenia taxonómii /str. 116/.
 - Čo zo svojich skúmaní považuje autorka za zásadné zistenie vo vzťahu k edukácii a tvorivosti a čo z toho vyplýva pre prax v školách? Predpokladám „hlbší“ pohľad – nie všeobecné konštatovania – „treba zvýšiť...“, „treba sa zamerať...“ a pod. Ale naozaj zamyslenie sa – čo v tejto sfére potrebuje naše školstvo a učitelia.

Záverečné hodnotenie habilitačnej práce. PaedDr. Mária Zahatňanská, PhD., predložila habilitačnú prácu, ktorá je svojim zameraním skutočne aktuálna – to som uviedol aj v úvode posudku. Z bohatej palety aspektov viažucich sa k tejto téme si vybrala a zamerala sa najmä na sebareflexívne vnímanie tvorivosti v radoch učiteľov. Jej výber akceptujem. To, že problematiku tvorivosti v edukácii ovláda a doceňuje v nej osobnosť učiteľa v práci preukázala. V mojom posudku som uviedol aj niektoré aspekty, ktoré by si v práci žiadali bližší opis, hľadanie a vysvetlenie vzťahov medzi činiteľmi a aj podrobnejšie vysvetlenie. Dodávam však, že moje námety a odporúčania nemajú taký charakter, ktorými by som znižoval celkovú úroveň práce.

**Celkový záver: Na základe vyššie uvedeného zaujímam jednoznačné stanovisko - habilitačnú prácu PaedDr. Mária Zahatňanská PhD., „Tvorivosť v práci učiteľa“
O D P O R Ú Č A M k obhajobe.**

V Ružomberku 21. marca 2022

prof. PhDr. Erich Petlák, CSc., v.r.